LA ANIVERSAREA LUI NAE IONESCU

UN PARIU CU ETERNITATEA

Se spune că Regele Carol II ar fi afirmat odată, într-un cerc de amici: "Doi oameni deştepţi sînt în ţara asta: eu şi Nae Ionescu. Dar unul dintre noi trebuie să piară!" Afirmaţia ar fi fost făcută după 1933, cînd Profesorul, ce se aflase o vreme în graţiile Suveranului, începuse să se îndepărteze tot mai mult de acesta. Campania de presă pe care o dusese în paginile ziarului "Cuvîntul" contribuise în mod decisiv la readucerea Regelui fugar. Dar Carol II îl dezamăgise pe Nae Ionescu, aşa cum dezamăgise pe toată lumea. Relaţiile dintre ei vor ajunge tot mai încordate, mai ales după 1938, iar gurile rele spun că Regele n-ar fi fost tocmai străin de moartea prematură a Profesorului, la nici 50 de ani împliniţi, în data de 15 martie 1940.

Cine era omul acesta devenit legendar încă din timpul vieţii?

Niculae (Nae) Ionescu, brăilean de origine (n. 16 iunie 1890), se trăgea dintr-o familie modestă, cu rădăcini ţărăneşti. Urmase Liceul "N. Bălcescu" din oraşul natal, apoi făcuse studii de filosofie în ţară şi în străinătate, luîndu-şi în mod strălucit doctoratul la Muenchen, cu teza intitulată **Die Logistik als Versuch einer neuen Begründung der Matematik** (1919). Între anii 1920 şi 1940 a exercitat o uriaşă influenţă asupra culturii şi vieţii politice româneşti, atît ca profesor de logică, istoria logicii şi metafizică la Universitatea din Bucureşti, cît şi ca publicist, mai ales la ziarul "Cuvîntul" şi la revista teologică "Predania". Tot prin strădania sa a apărut în 1928 "Logos" (Revue internationale de synthese chretienné orthodoxe), ce nu a avut, din păcate, o viaţă prea lungă. În postfaţa sa la volumul **Roza vînturilor** (1935), Mircea Eliade spunea: "Cînd se va scrie istoria problemelor filosofiei româneşti, se va vedea că vreme de 15 ani de zile noi am fost **contemporani** Europei numai prin cursurile profesorului Nae Ionescu". Spirit socratic, partizan al gîndirii vii, Nae Ionescu nu şi-a legat geniul de cărţi şi de sisteme, adică de formele curente de "îngheţare" a gîndirii. Cursurile sale (de logică, istoria logicii, metafizică, istoria metafizicii, filosofia religiei etc.), stenografiate de mai multe serii de studenţi (ce umpluseră ani de-a rîndul amfiteatrele pînă la refuz), au fost editate abia postum, prin grija unui Comitet ce-i va avea în frunte pe Mircea Vulcănescu şi Constantin Noica. Lista aproape completă a cursurilor rămase de la el se află inclusă în introducerea la volumul de **Istoria logicii** (1943). Totuşi ele n-au mai ajuns să fie tipărite în totalitate.

În timpul vieţii i-a apărut o singură carte: culegerea de articole **Roza vînturilor**, îngrijită şi postfaţată de M. Eliade, la sugestia marelui cărturar Al. Rosetti. Nae Ionescu a dat îngăduinţa sa unei astfel de întreprinderi, fără a se interesa prea îndeaproape de ea (abia de a acceptat să scrie sclipitoarea prefaţă!). Sute şi sute de articole au rămas însă îngropate prin publicaţiile vremii: un întreg tezaur de erudiţie şi de idei. După Revoluţie, în România s-au reeditat numai două dintre cărţile sale: **Roza vînturilor** şi **Cursul de Metafizică**. O ediţie critică şi completă a miilor de pagini risipite, semnate cu numele său sau cu diferite pseudonime, rămîne o datorie de perspectivă a culturii noastre descătuşate.

Dar marea operă a lui Nae Ionescu n-au fost scrierile, ci oamenii pe care i-a "moşit" asemenea lui Socrate, cum va proceda mai tîrziu şi marele său discipol, regretatul Petre Ţuţea. El a reuşit să formeze mari conştiinţe culturale şi naţionale, întreaga elită a unei generaţii de excepţie, cea mai strălucită pe care a cunoscut-o istoria noastră modernă. Ajunge să evocăm doar cîteva nume: Mircea Eliade, Constantin Noica, Petre Ţuţea, Emil Cioran, Mircea Vulcănescu, Vasile Băncilă, George Racoveanu, Ştefan Lupaşcu şi chiar evreul Mihail Sebastian (autorul cărţii **De două mii de ani**, cu îndelung dezbătuta prefaţă a lui Nae Ionescu despre condiţia istorică şi metafizică a evreului). Cînd multe dintre vîrfurile acestei generaţii martirizate au umplut lagărele călăului Carol II, începînd din 1938, Profesorul s-a dus să sufere alături de foştii săi studenţi. A ştiut să poarte crucea alături de ei, deşi i-ar fi fost foarte lesne să-şi scape pielea cu ajutorul relaţiilor şi prestigiului de care continua să se bucure. Şederea în lagăr i-a şubrezit sănătatea şi i-a grăbit sfîrşitul, dar pilda lui a rămas să rodească în eternitate.

În eseul-necrolog pe care i-l dedica în primăvara lui 1940, Vasile Băncilă scria: "În contemplaţia metafizică el găsea supapa pentru amărăciunile din lumea noastră, pentru salvarea optimismului său spiritualizat, iar în contemplaţia istorică el vedea **semnele** esenţelor ultime, transcedentale, divine, manifestîndu-se gradat şi fragmentar în timp... în istorie a văzut mai ales comunitatea etnică, neamul, iar în metafizică mai ales pe Dumnezeu. Deci, în ceea ce a avut mai bun, **profesorul Nae Ionescu a fost un slujitor al naţiei lui şi al divinităţii**. Poate fi un rost în viaţă mai înalt?"

Şi iată cum îl evoca Virgil Ierunca 25 de ani mai tîrziu ("Cuvîntul în exil", februarie-martie 1965): "Noul Socrate nu mimează destinul modelului; îl reinventează şi-l trăieşte autentic... În mijlocul şi împotriva contemporanilor săi, tirani şi sofişti, Nae Ionescu inaugurează nepedagogia riscului. Riscul de a fi inteligent într-o urbe de "deştepţi"; riscul de a suferi adevăruri într-o lume în care adevărurile se poartă, nu se suferă; riscul de a cultiva paradoxul pe pielea neaoşă a proverbului. Dar, mai ales, riscul-cel-mare de a încerca să impună românismul printre români, într-o vreme în care aceştia, abia făcînd ochi în istoria modernă, lacomi de cultură şi de lumină, privesc mai mult în afara hotarelor ţării. Românismul lui Nae Ionescu e un fel de opoziţie exemplară faţă de acest import umil de lumină. De aici tăria şi trăinicia lui de izvor. Dar lîngă românism ca spaţiu de întrebare sufletească, Nae Ionescu mai aşează alt orizont şi alt apel: ortodoxia ca limbaj autohton al credinţei. În această dublă armură, a românismului şi a ortodoxiei, cavalerul acesta sceptic, dar vizionar, purcede la asaltul dificil al faptelor. La Universitate predă logica şi îndoiala, examinează certitudinea, învaţă virtutea. Primenitor de sisteme, el transformă cursurile în oracole. Catedra devine ceva între alee şi altar. Pentru prima oară Universitatea ajunge şi academie şi atelier. În ea cuvîntul redobîndeşte ceva din puterile lui originare... În presă - Nae Ionescu, ca şi Eminescu, Haşdeu, Iorga, a fost şi ziarist - ia în răspăr rutina, se războieşte cu edilii învîrtelii - învîrteala ca instituţie - şi pledează pentru metamorfozarea politicianismului în politic, a demagogiei în noimă, a ideologiei în idee, a personagiilor în persoane. Prin el gazetăria trece din senzaţional în necesar. Editorialul devine învăţătură, faptul divers parabolă, cronica eveniment"...

Străinii cîrtitori şi trădătorii românismului strigă de o jumătate de veac împotriva memoriei Profesorului şi Gînditorului Nae Ionescu. Dar figura lui legendară, dăltuită în auzul veşniciei româneşti, nu se sperie de hărmălaia lor, cum nu se sperie luna de lătratul unor cîini. Noua generaţie îl redescoperă astăzi fascinată, viu şi actual, asumîndu-l din nou în vîltoarea istoriei. Cioclii acestui neam ar trebui să ştie că nu se vor putea bate nepedepsiţi cu umbra lui Nae Ionescu, aşa cum n-o vor putea face cu umbra lui Eminescu. Nu e nicidecum o ameninţare, ci un pariu cu eternitatea.

Întorcîndu-ne la începutul acestor rînduri, Regele Carol II se înşelase în cel puţin două privinţe. Mai întîi că Ţara Românească era plină de "deştepţi" (Regele însuşi fiind unul dintre aceştia), dar Nae Ionescu nu se prea număra printre ei, el avîndu-şi locul său în ceata restrînsă a geniilor mărturisitoare. Altminteri, cum el însuşi spunea, marea pacoste a lumii noastre sînt tocmai prea mulţi oameni "deştepţi" şi teoriile lor. Pe de altă parte, Nae Ionescu nu putea să piară, el făcînd parte din tagma celor nepieritori. Regele Carol a pierit, fără ca nimeni să-l regrete, dar Nae Ionescu dăinuieşte în noi şi deasupra noastră; şi nici unul dintre regii pămîntului nu-l va putea birui.

Adolf Vasilescu